

**Lietuvių kalbos ir literatūros
olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų
mokyklų 9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams
2022 m.**

9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)

Savivaldybių etapas

Užduočių atlikimo laikas – 1 val. 15 min.

Mokykla/gimnazija

Dalyvio vardas, pavardė arba kodas

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

Vieni tik poetai pasakodavo graikams apie jų praeities žygius. Poetų sukurtas epas buvo graikams istorinės praeities vaizdavimas.

Balys Sruoga, Iš literatūros kritikos raštų.

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Kas yra seniausių išlikusių graikų epų autorius? Nurodykite bent vieną jo epo pavadinimą.

2. Kokiais ryšiais senovės graikų epuose yra susiję dievai ir žmonės?

3. Trumpai apibūdinkite, kas yra „Kalevala“. Kaip vadinami rašmenys, iš kurių šis epas buvo rekonstruotas?

4. Koks klasikinis lietuviškas kūrinys laikomas savita epo transformacija?

5. Įrašykite trūkstantį žodį į pateiktą citatą ir nurodykite šio kūrinio autorių ir pavadinimą:

*Ir iš pasąmonės skeveldrų
Statausi juodą laivą
Kad ir mane atsimintų.*

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

II UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Ši kalba buvo artima prūsų kalbai, o apie jos ypatybes sprendžiama iš tikrinių vardų ir lietuvių kalbos tarmių ypatybių. Istorijos dokumentuose šia kalba kalbėjusios tautos atstovai pirmą kartą paminėti 945 m. Tyrėjai mano, kad šioje kalboje žodį *kalnas* vadino **garbus*. Ši kalba išnyko XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje, nors XIX a. 6 dešimtmetyje vykusiame gyventojų surašyme nemažai gyventojų iš Gardino gubernijos užsirašė šia kalba kalbėjusios tautos atstovais. Kokios tai baltų kalbos vardas?

2. Šis nedidelis dabartinis Lietuvos miestas, esantis vakarų aukštaičių kauniškių plote, XVII a. buvo pavadintas Vladislavovu, bet vietos žmonių kalboje turėjo kitą vardą. 1934 m. prie to vardo buvo pridėtas asmenvardis, vieno žymiausių XIX a. antros pusės lietuvių tautinio atgimimo judėjimo veikėjų ir ideologų, taip pat rašiusio poeziją, satyras, pavarde. Šis žmogus turėjo didelę įtaką kovai dėl Lietuvos valstybingumo atkūrimo, ugdant humanistines vertybes ir pilietiškumą. Koks tai yra miestas?

3. Šis žmogus yra lietuvių poetas ir kalbininkas, aukštaitis, gyvenęs XIX a. ir miręs XX a. pradžioje. Kalbotyra domėjosi dar mokydamasis Varniuose, bet labiausiai susidomėjo studijuodamas Peterburge. Šis žmogus rinko tarminius lietuvių kalbos tekstus, parašė lietuvių kalbos gramatiką, remdamasis pagrindiniais garsyno bruožais sudarė lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją. Jis sukūrė terminus *balsis*, *raidė*, *sakinys*. Koks tai žmogus (parašykite vardą ir pavardę)?

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą po 1 tašką.

Suma:

III UŽDUOTIS

Nurodykite, kuriuos lietuvių rašytojus apibūdina pateikti teiginiai:

Vertinimas

- Lietuvoje jis apsilankė po 45 emigracijoje praleistų metų.
- Jo eilėraščių rinktinė *Poezijos pilnatis* 1989 m. išleista 125 tūkst. tiražu.

- Autoriaus kūryba paremta liaudies sakmėmis, pasakomis.
- Pagal jo romaną sukurtas žymus muzikinis filmas.

- Buvo vienas iš Sąjūdžio Steigiamojo suvažiavimo pirmininkų.
- Parašė dramų apie istorines Lietuvos asmenybes.

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą po 1 tašką.

Suma:

IV UŽDUOTIS

Toliau pateikti sakiniai su įvairiais frazeologizmais iš lietuvių tarmių:

1. *Dabar žiūrės į kits kitą kaip iš medžio iškritę.* (Šeduva)
2. *Ēda lyg būtų nuo badų saito paleistas.* (Vilkaviškis)
3. *Gal tu iš dangaus iškritus, kad nieko nežinai?* (Dusetos)
4. *Kai taip aš pasakiau, ji kaip žarija užkaito.* (Liškiava)
5. *Nepuršk kaip katė: tavęs niekas neklauso.* (Šakiai)
6. *Sako, jos ir vyras maišu trenktas.* (Zarasai)
7. *Stovi kaip iš ratų išlėkęs.* (Paringys)
8. *Valgai ir valgai, kaip į kiaurą maišą.* (Darbėnai)
9. *Visi numirė, likau viena lyg pirštas.* (Marijampolė)

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Sakiniuose raskite frazeologizmus, kurie vartojami kalbant apie nesusigaudantį, nenuovokų, kvailoką žmogų, ir juos parašykite.

2. Sakinyje *Kai taip aš pasakiau, ji kaip žarija užkaito* raskite ilguosius skiemenis ir juos parašykite.

3. Raskite sakiniuose pavartotą daiktavardį, kurį kirčiuojant neveikia antrojo nuo galo skiemens taisyklė. Ar veiks ši taisyklė būtuojų kartiniu laiku asmenuojant veiksmožodį *ėsti*?

4. Kokia kalbos dalis yra sakinyje pavartotas žodis *dabar* (plg. *Dabar žiūrės į kits kitą kaip iš medžio iškritę*)? Ką šiame sakinyje šis žodis nurodo?

5. Raskite sudėtinį bejungtukį sakinį, kurio gramatiniai centrai atskirti kableliu. Parašykite šio sakinio veiksnius ir nurodykite, kokiai kalbos daliai jie priklauso.

6. Parašę, kokių nuosakų veiksmožodžiai vartojami Jums pateiktuose sakiniuose, prie kiekvieno nuosakos pavadinimo pateikite bent po vieną jos vartojimo pavyzdį iš pateiktų sakinių.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

V UŽDUOTIS

[...] tikroji lietuviškos sielos objektyvacija yra daina. Lietuviai dainuoja ne dėl meno, bet kad pačia daina suteiktų savo gyvenimui būties formą [...] dainavimas atskleidžia pirmykštę sielos ir pasaulio vienybę. Jis taip pat ją ir sukuria. Taigi jei tauta, tokia kaip lietuvių, ypatingu mastu ir su ypatinga meile mėgsta dainą, – tai yra ženklas, kad ši tauta nežiūri į būtį kritiškai klausdama, bet išgyvena ją betarpiškai ir padaro būtį gimtąja gyvenimo erdve, kur visa kartu buvo sandoroje ir kur „vilkas guli šalia ėriuko“ (Iz 116). Bet kartu tai yra ženklas, kad ši tauta vis dar tebėra ikifilosofinėje būklėje, nors jau seniai gyvena aukštos kultūros sferoje.

Antanas Maceina, „Liaudies daina – tautos sielos išraiška“, ištrauka.

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Trumpai charakterizuokite lietuvių liaudies dainas. Kaip suprantate pateiktą A. Maceinos mintį, kad dainomis sukuriamas ir atskleidžiamas sielos ir pasaulio vienybė? Parašykite ne mažiau kaip 50 žodžių pastraipą.

2. Kas ir kada sudarė pirmąjį lietuvių liaudies dainų rinkinį? Kur jis buvo išleistas? Nurodykite pavardę, metus, leidimo vietą.

3. Kas XIX a. išleido pirmą žemaičių dainų rinkinį?

4. Iš pateiktų lietuvių rašytojų sąrašo išskirkite du, kurių kūrybai labiausiai būdingi tautosakiniai motyvai ir stilizacija: K. Donelaitis, V. Kudirka, V. Krėvė, V. Juknaitė, J. Grušas, A. Strazdas.

5. Nurodykite bent vieną žymų lietuvių liaudies dainų atlikėją.

Vertinimas:

1 klausimas: Vertinama 5, 2 arba 0 taškų. 5 (argumentuotas ir kūrybiškai išplėtotas atsakymas), 2 (atsakymas iš dalies teisingas, bet fragmentiškas, nebaigtas), 0 (atsakymas neteisingas).

2-5 klausimai: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

VI UŽDUOTIS

*Skambi lakštingala triukšmingai gieda.
Alyvom kvepia senstanti naktis.
O žalias mėnuo per medžius atrieda
Ir ima šviesti tiesiai į akis.*

*Atsiminimai skrenda mėnesienoje
Kaip angelai, ir aš nebegaliu
Užmigt nuo liepos silueto sienoje
Ir nuo žalių mėnulio spindulių.*

*O laikrodis kartoja seną melą,
Kad laimė šypsosi, kad ji gera,
Ir bėga jo tikėjimas per stalą
Į džiaugsmą didelį, kurio nėra.*

H. Radauskas, „Pavasario naktis“

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Tekste vartojamas daiktavardis *tikėjimas* (plg. *Ir bėga jo tikėjimas per stalą*). Parašykite veiksmąžodį, iš kurio jis padarytas, ir nurodykite prie veiksmąžodžio kamieno pridėtą priesagą.

2. Raskite tekste pavartotus bent du žodžius, kurie yra neabejotini skoliniai, ir juos parašykite.

3. Be grynųjų tarinių, eilėraštyje yra ir kitų tarinių rūšių. Nurodę tekste vartojamas kitų tarinių rūšis, prie kiekvienos jų pateikite ir po pavyzdį iš eilėraščio.

4. Tekste vartojamas daiktavardis *mėnuo* (plg. *O žalias mėnuo per medžius...*). Parašykite bendrinėje lietuvių kalboje vartojamas šio žodžio vienaskaitos kilmininko ir vienaskaitos naudininko formas. Pateikite bent du lietuvių kalbos daiktavardžius, kurių visi linksniai, išskyrus vardininką, turi tokias pačias galūnes kaip ir bendrinės lietuvių kalbos daiktavardis *mėnuo*.

5. Kokiame kitame žy miame XX a. pradžios lietuvių eilėraštyje buvo plėtojamas kitoks, mėnulio urbanistiniame miesto peizaže, įvaizdis? Nurodykite autorių ir eilėraščio pavadinimą.

6. Iš pateikto eilėraščio pasirinkite tris kaitomus žodžius ir sukurkite publicistinio stiliaus ne mažiau nei 10 sakinių (tarp kurių turi būti bent 4 sudėtiniai sakiniai) tekstą. Jūsų tekste pavartotus eilėraščio žodžius pabraukite ar išskirkite <> simboliais.

Vertinimas

Suma:

Vertinimas:

1-5 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

6 klausimas: Vertinama 5, 2 arba 0 taškų. Už parašytą be rašybos ir skyrybos klaidų tinkamo stiliaus ir dydžio tekstą, kuriame pavartoti 4 sudėtiniai sakiniai ir į kurį įtraukti bent trys eilėraščio žodžiai – 5 taškai. Atsakymas iš dalies teisingas, bet fragmentiškas, netikslus, nebaigtas – 2. Atsakymas neteisingas – 0.

**Lietuvių kalbos ir literatūros
olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų
mokyklų 9–12/I–IV gimnazijos klasių
mokiniamis
2022 m.**

9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)

Savivaldybės etapas

ATSAKYMAI

Maksimalus taškų skaičius: 56

I UŽDUOTIS

1. Homeras. *Iliada, Odisėja*.
2. Žmonės ir dievai graikų epuose yra susiję genealoginiais ryšiais, sudaro kosminę gamtos ir visuomenės vienovę.
3. Kristijono Donelaičio *Metai*.
4. A. Nykos-Niliūno eilėraštis „Homero laivų katalogas“.
5. *Statausi juodą laivą,*
6. *Kad ir mane Homeras atsimintų.*

II UŽDUOTIS

1. Jotvingių kalba.
2. Kudirkos Naumiestis.
3. Antanas Baranauskas.

III UŽDUOTIS

1. Bernardas Brazdžionis.
2. Kazys Boruta.
3. Justinas Marcinkevičius.

IV UŽDUOTIS

1. Frazeologizmai: *kaip iš medžio iškritęs; iš dangaus nukritęs; maišu trenktas; kaip ir ratų išlėkęs*.
2. Skiemenys: *kai-, taip, -kiau, kaip, kai-, -to*.
3. *Vyras*. Ne.
4. Prieveiksmis. *Laiką*.
5. Sakinys: *Visi numirė, likau viena lyg pirštas*. Veiksniai: *visi, viena* (įvardžiai; pastaba dėl viena (žr. LKŽ vienas²)).
6. Veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyvis. Ji yra sutrumpėjusi.
7. Tiesioginė nuosaka (atsakymai gali būti įvairūs): *žiūrės, éda, nežinai, pasakiau, užkaito, neklauso, sako, stovi, valgai, numirė, likau*) ir liepiamoji nuosaka: *nepuršk*.

V UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs.
2. Liudvikas Rėza, 1825 m. Karaliaučiuje.
3. Simonas Stanevičius, *Dainos žemaičių* (1829).
4. Vincas Krėvė-Mickevičius, Antanas Strazdas.
5. Petras Zalanskas, Veronika Povilionienė ir kt.

VI UŽDUOTIS

1. *Tiksėjimas* padarytas iš veiksmažodžio *tiksėti* ir turi priesagą *-im(as)*.
2. Atsakymai gali būti įvairūs: *alyva, angelas, siluetas*.
3. Tarinių rūšys: suvestinis tarinys (atsakymai gali būti įvairūs): *ima šviesti, nebegaliu užmigt*; sudurtinis tarinys: *gera*.
4. *Mėnuo: mėnesio, mėnesiui*. Atsakymai gali būti įvairūs: *brolis, medis, peilis* ir kt.
5. Kazio Binkio „Vokiškas pavasaris“.
6. Atsakymai gali būti įvairūs.